

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

- Dansk Numismatisk Forening • Føroya Myntsavnarafelag • Myntsafnarafélag Íslands •
- Norsk Numismatisk Forening • Numismatiska Föreningen i Åbo • Skånes Numismatiska Förening •
- Nationalmuseets Myntkabinett • Den kgl. Mønt- og Medaillesamling • Kungl. Myntkabinettet •
- Lunds Universitets Historiska Museum • Myntkabinettet, Universitetet i Oslo •
- Suomen Numismaattinen Yhdistys • Svenska Numismatiska Föreningen •
- Uppsala universitets myntkabinett • Numismatiska Forskningsgruppen •
- Myntsafn Seðlabanka og Þjóðminjasafns •

*En "glemt" medaljon-imitation
– i Den kgl. Mønt- og Medaillesamling
(Nationalmuseet, København)*

Sigtunamynt i norsk fynd

*En ny anmälningstjänst, museilag
och flera nya myntfynd. Utvecklingen av
behandlingen av metalldetektorfynd
i Finland 2019-2020*

Nr. 2 • Marts 2021

MØNTER OG PENGESEDLER KØBES OG SÆLGES

HAFNIA COINS | FINN RASMUSSEN

GL. KONGEVEJ 172, A | DK 1850 | FREDERIKSBERG C
+45 - 3321 7127 | WWW.HAFNIACOINS.DK | HAFNIACOINS@GMAIL.COM

ÅBEN TIRSDAG – FREDAG KL. 11.00 - 17.30

LUKKET MANDAG OG LØRDAG

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

Nordisk Numismatisk Union Medlemsblad er udgivet siden 1936 af Nordisk Numismatisk Union. Udkommer i 2021 med fire numre: januar, marts, september og oktober.

Ikke medlemmer kan tegne abonnement ved henvendelse til Dansk Numismatisk Forening: John Lind – johnlind59@gmail.com

Redaktion:

Fungerende hovedredaktør:

Jens Christian Moesgaard
jens.christian.moesgaard@ark.su.se

Ansvarlig over for presseloven:

Formand for Dansk Numismatisk Forening, Preben Nielsen.

Lokalredaktioner:

Møntkabinetterne i de enkelte lande

Norge:

Håkon Roland,
hakon.roland@kham.uio.no

Island:

Sigurdur H. Palmason, shp@cb.is

Sverige:

Cecilia von Heijne
Cecilia.vonHeijne@shm.se

Finland:

Frida Ehrnsten,
frida.ehrnsten@kansallismuseo.fi

Danmark:

Line Bjerg, line.bjerg@natmus.dk

Annonceredaktion:

Preben Nielsen
Galionsvej 12, 2 th., DK-1437 København K
Tlf. (dag) + 45 20 20 78 16
formand@numismatik.dk

Eftertryk af artikler med videre kun med forfatterens tilladelse og kun med angivelse af kilden.

Afleveret fra trykkeriet i uge 9
Dystan & Rosenberg ApS.

ISSN 0025-8539

INDHOLD

Artikler

Helle W. Horsnæs

En "glemt" medaljon-imitation

– i Den kgl. Mønt- og Medaillesamling
(Nationalmuseet, København) 37

Bo Gunnarsson

Sigtunamynt i norskt fynd 45

Frida Ehrnsten

En ny anmälningstjänst, museilag och flera nya myntfynd. Utvecklingen av behandlingen av metalldetektorfynd i Finland 2019-2020 49

Personalia

Helle W. Horsnæs

Aleksander Bursche 65 år 58

Numismatisk litteratur

Cecilia von Heijne anmelder

Gitte Tarnow Ingvardson.

Vikingskattenes mennesker – Bornholmske sølvskatte som aktører i det økonomiske, sociale, kulturelle og symbolske felt fra ca.850-ca.1150 59

25 maj kl. 18

Formar, vattenmärken och privatbanksedlar

I ett digitalt föredrag presenterar Richard Kjellgren, 1:e antikvarie på Tumba bruksmuseum Statens historiska museer, resultatet av museets arbete med att tillverka nya papper på en del formar ur samlingen med syftet att dokumentera och tillgängliggöra formarnas vattenmärken.

Kostnadsfritt att delta. Anmälan görs till info@tumbabruksmuseum.se

För mer info om formarna och vattenmärkena kika gärna in här:
<https://artsandculture.google.com/partner/tumba-paper-mill-museum>

MØNTAUKTIONER

Dit jyske alternativ når du skal købe og sælge
Vi afholder 2 årlige møntauktioner, forår og efterår
Kontakt os for salg af enkeltmønter, samlinger og gl. sedler

Vore traditionelle auktioner indeholder altid mange
spændende ting, moderne møbler, smykker, kunst m.m.

Se vor hjemmeside www.ho-auk.dk for næste auktionsdato

HOLSTEBRO AUKTIONER

Stationsvej 76, 7500 Holstebro, Tlf. 97 40 11 11

www.ho-auk.dk

En "glemt" medaljon-imitation

– i Den kgl. Mønt- og Medaillesamling (Nationalmuseet, København)

Af Helle W. Horsnæs

Bakken med guldimitationer af romerske mønter er en af mine absolutte favoritter blandt de mange fantastiske steder i Den kgl. Mønt- og Medaillesamling (KMMS). Ikke alle vil være enige med mig i dette – vi har jo hver vore yndlingsemner – men efter min mening hører imitationerne blandt de mest spændende og udfordrende emner. På denne bakke ligger også en af de sjældne medaljonimitationer (figur 1). Det er imidlertid først for nyligt gået op for mig, at den tilsyneladende ikke optræder i hidtidige studier af denne gruppe, nok fordi den ikke har en kendt fundproveniens. Derfor denne korte præsentation og indplacering.

Købet

Medaljonen er ifølge samlingens inventar "Kjøbt paa Leipziger Stadtbibliothek's Myntauktion i August 1853", og den er indført som Auk. Nr. "1184 Constantius Chlorus AV".¹ Salget omfattede over 10.000 lots, hvoraf KMMS købte 75 mønter. Det var hovedsagelig tyske mønter, især fra middelalderen, men også nogle få antikke græske mønter og en fin suite af romerske guldmønter, samt nogle få mønter, som har vist sig at være lidt usædvanlige. Udvalget af genstande, som KMMS har budt på, må være foretaget på grundlag af auktionskatalogets beskrivelser med henblik på at fylde huller i den systematiske samling.

I auktionskataloget er stykket opført med beskrivelsen:

"Valer. Constantius Clorus (?)"

Hs. Kopf mit emporgehobener Rechtes, die Umschrift rückwärts, TE... CONSTANTIVS P F AVGVS (die S verkehrt), Rs. Eine Person führt ein Pferd am Zügel, Umschr. Undeutlich. Medaillon."²

Stykket er opført blandt de romerske mønter i normal numismatisk rækkefølge, og kun det lille spørgsmålstegn efter kejsernavnet – som altså

Figur 1.
Medaljonimitationen
i KMMS.

Foto: Nationalmuseet/
Rikke Sekkelund.

1 KMMS inventarnummer KP 176.21.

2 Leitzmann 1853.

forsvandt ved indførelsen i KMMS' inventar – antyder at der er noget særligt ved denne 'mønt'. Der kan imidlertid ikke være tvivl om, at der er tale om en medaljonimitation fremstillet uden for Romerriget, og som nævnt er den på et tidspunkt blevet placeret korrekt sammen med guldimitation af romerske mønter i KMMS' systematiske oplægning.

Beskrivelse

Medaljonen har på forsiden et 'kejserportræt' i profil til venstre. 'Kejseren' bærer en ornamenteret dragt med ærme og ser ud til at have et perlediadem i det halvlange hår. Han holder højre hånd op foran munden. Portrættet er omgivet af en indskrift, og med lidt god vilje kan den læses spejlvendt (hele indskriften, ikke kun S'et, som angivet i auktionskataloget) som en forvansket udgave af den romerske titulatur: TE...CONSTANTIVSPFAVGIS. Portrættets stil peger på, at forbilledet for portrættet sandsynligvis ikke har været Constantius I Clorus, som foreslået ved auktionen, men snarere Constantius II, som regerede 337-361 e.v.t. Bagsiden viser en figur i lang klædning stående ved en hest, begge vendt mod venstre. Der synes at være en standart eller lignende, som stikker op fra et sted bag hesten i området mellem personens ansigt og hestens hals. Også på denne side har der været en indskrift, men den er så slidt, at kun få bogstaver kan læses.

Medaljonen har været forsynet med en nu manglende øsken, og på forsiden er dele af 'kejserens' hår dækket af en trekant bestående af perlegranulation under øskenens fæste. Dele af randen synes bearbejdet, og man kan forestille sig at medaljonen kan have været indfattet i en rand af guld, som det ofte ses på både romerske medaljoner og nordiske brakteater. Især portrættet og trekanten er slidt, mens detaljer af håret har været beskyttet af trekanten og står skarpere. Hele bagsiden er meget slidt, hvilket kunne tyde på anvendelse som en hængesmykke, der har gnedet op ad en dragt. To delvis overlappende cirkler er indstemplet sekundært ved personens venstre arm. De står væsentlig skarpere end motivet, og må høre til en sen del af medaljonens anvendelsesperiode. Forsiden har desuden nogle dybe ridser og store dele af forsiden dybe partier er dækket af en rødlig toning. Denne toning må ligesom bagsidens indstemplede cirkler høre til sent i medaljonens biografi, da den også kan ses i bunden af de dybe ridser.

Standardreferenceværket for de store romerske medaljoner er F. Gnechi i *I medaglioni romani* (Milano 1912), mens andre – og ofte de lidt mindre guldmedaljoner – betegnes som 'multipla' af solidi, og er opregnet som mønter i de respektive bind af *Roman Imperial Coinage* (nu tilgængelig på nettet som *Online Coins of the Roman Empire* <http://numismatics.org/ocre/>). Gnechis definition af ordet medaljon er temmelig flydende,³ og opdelingen mellem de to grupper er bestemt ikke klar.⁴ I sin diskussion af de romerske guldmedaljoner fundet udenfor Romerriget skar Bursche (1998 og 2001) igennem diskussionen og definerede slet og ret medaljoner som guld multipla.⁵

Paralleller til imitationer af romerske guldmedaljoner skal imidlertid søges andre steder. En række af dem er fundet i Skandinavien, og 11 eksemplarer blev samlet af Mackeprang i 1952.⁶ Senere kunne Skaare i 1993 udvide listen med to eksemplarer (IK 86 og 256), og han inkluderede desuden de tre dobbeltsidige imitationer fra Gotland, der er stempelidentiske med en gotlandsk guldbrakteat (IK 286).⁷ Senest er medaljonimitationerne medtaget i oversigtsværket over de nordiske guldbrakteater *Ikonografischer Katalog* (IK), som er udgivet siden 1985 af en forskergruppe

under ledelse af Karl Hauck. Medaljonerne kan, ligesom brakteaterne, identificeres éntydigt ved angivelsen af katalognummeret i IK, som derfor anvendes her. Medaljonimitationer fundet i Norden diskuteres som forbilleder for brakteaterne af blandt andre Axboe.⁸

Mackeprang og senere forskeres fokus på medaljonimitationer fra fund er nok årsagen til, at KMMS' eksemplar er ikke kommet med i litteraturen. Men netop når der er tale om en meget lille fundgruppe, er det relevant også at se på eksemplarer uden fundproveniens, i dette tilfælde medaljonimitationen i KMMS. Der er nok ikke tvivl om, at en eftersøgning i specielt de store gamle samlingers magasiner vil kunne bringe flere eksemplarer for dagen.

Motiverne

Forbillederne for medaljonimitationerne er de romerske mønter og medaljoner fra 300-tallet. Højrevendte profilportrætter synes at være normen blandt de romerske udmøntninger, men der findes også et relativt stort mindretal af typer med venstrevendt portræt. Derimod synes de venstrevendte portrætter at være fortrukket både til medaljonimitationer og nordiske brakteater, ligesom der også er et relativt stort antal venstrevendte portrætter blandt ikke-romerske guldimitationer af romerske mønter. I netop dette tilfælde synes de mest oplagte forbilleder for medaljonens portræt at findes blandt romerske multipla/medaljoner med en fremstilling, hvor kejseren holder en globus i venstre hånd og holder den højre hånd op foran ansigtet. Netop dette motiv findes på flere mønter og medaljoner med et venstrevendt busteportræt, for eksempel på en af de store romerske medaljoner fra skattefundet fra Șimleu-Silvaniei i Rumænien (tidligere ungarsk navn Szilagy-Sómlýó).⁹ Der er endnu en imitation, der efterligner samme forbillede (IK 107). Blandt de nordiske brakteater ser man motiver, hvor en mandsperson (Odin) holder hånden op foran ansigtet, som om han ville sutte på tommelfinger. En tæt parallel til KMMS' imitation er brakteaten IK 183 fra Blekinge. Her er dog tilføjet et tegn, som stikker ud af portrættets mund, fortolket som et åndedræt, samt en fugl foran ansigtet.

Blandt de få medaljonimitationer er påfaldende mange, som har en fremstilling af en rytter på bagsiden.¹⁰ Rytteren kan holde en krans i den løftede højre hånd (IK 124, IK 126), eller en lanse (IK 14, 86,¹¹ 193, 351), og i visse tilfælde står en person foran hesten. På imitationen i KMMS er der imidlertid tale om en figur i lang klædning, som står ved siden af hesten. Den lange klædning går igen på et par andre imitationer (IK 3, 86 og 107), hvor der nok ikke er tvivl om, at den genbruger romerske motiver med kvindelige personifikationer, men det er et åbent spørgsmål, om

3 Perassi 2012, 71 med henvisninger.

4 Senere har Toynbee 1944 givet en bred diskussion af de romerske medaljoner i deres egen kulturelle kontekst med en klarere skelnen mellem de to grupper.

5 Bursche 2001, 87.

6 Mackeprang 1952, kat.7-17.

7 Skaare 1993.

8 Axboe 2007, 93-98 med henvisninger.

9 Gnechi 1912, pl. 16,3 = Bursche 1998, fund 22.VIII pl. F. Om skatten som helhed Seipel 1999.

10 Også bemærket af Seebold 1992, 273. NB Seebold medregner 14 ex i sin analyse: 7 fra Norge (medtager altså ikke dobbeltbrakteaten), 5 fra Sverige, 1 fra Gotland (da han regner de tre/fire eksemplarer fra Gotland som ét motiv), og 1 sen fra Sjælland (må være Gundsømagle). Dette antal stemmer dermed overens med antallet i Skaare 1993.

11 IK 86 er lidt speciel, da den har to bagsidemotiver. Alle de andre har portræt/bagside eller portræt/portræt.

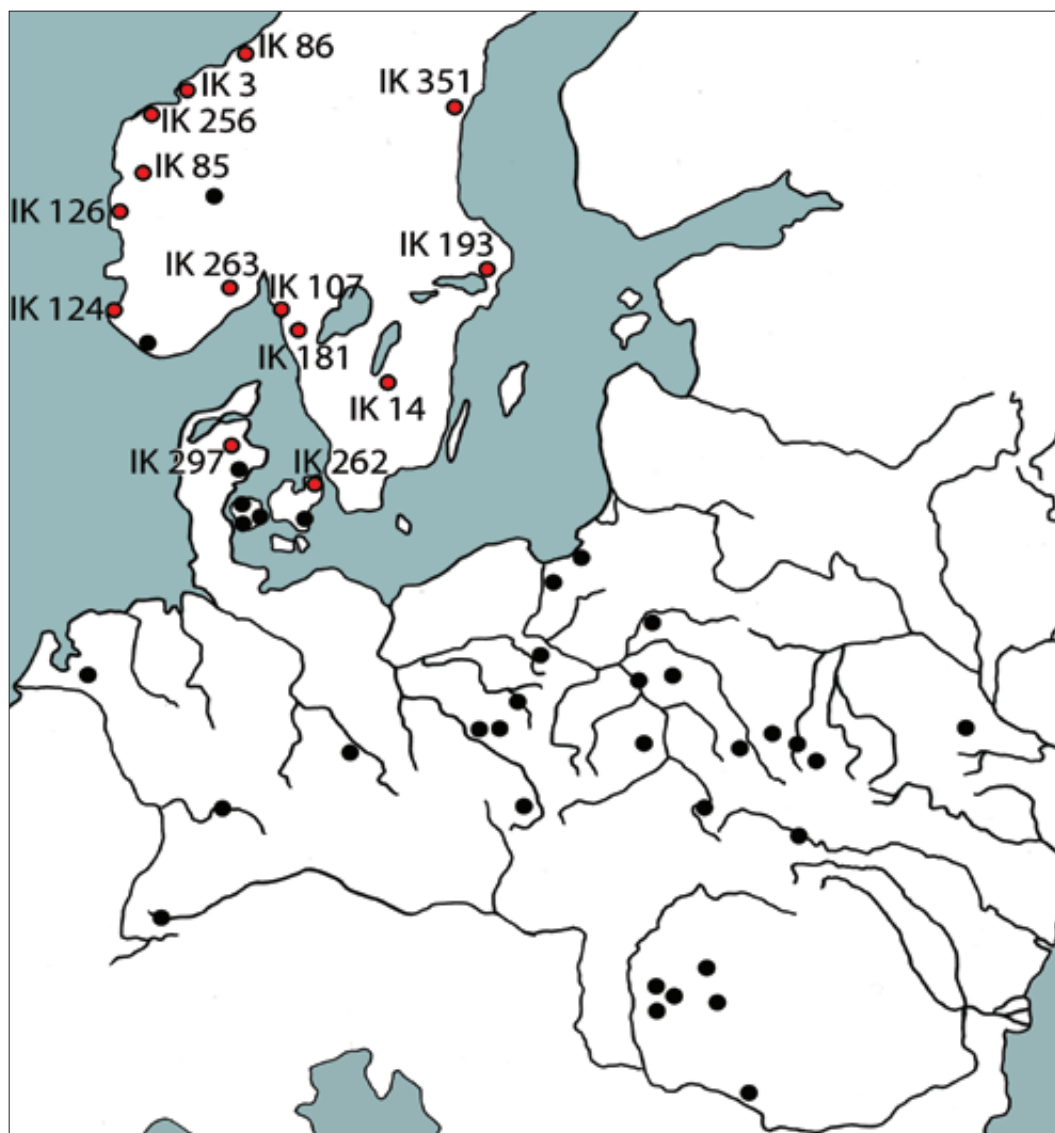
personen også skal opfattes som en kvinde på imitationerne. Mange af hestenes tømmer er gengivet som en kæde.

Hovedparten af medaljonimitationerne har en 'omskrift' bestående af bogstavliggende tegn, som efterligner de latinske indskrifter på de romerske forbilleder, men som sjældent giver nogen mening – end ikke som enkeltbogstaver. En enkelt imitation (IK 181) fra Svarteborg i Sverige har to portrætsider med næsten ens portrætter. På forsiden er en runeindskrift, mens bagsidens tegn ikke kan læses. De fleste medaljonimitationer har skrifttegn i det nedre felt på bagsiden, svarende til møntstedsangivelsen på de romerske mønter og medaljer fra den sene kejsertid.

De fleste af medaljonimitationerne ligger i vægtintervallet cirka 10-20 g og har en diameter på 28-38 mm. De tre medaljoner fra

Figur 2. Fundsteder for romerske medaljoner uden for Romerriget (sort signatur, efter Bursche 2001, fig. 1) og nordiske medaljonimitationer (rød signatur, bearbejdet med udgangspunkt i Skaare 1993, p. 486).

Tegning Freerk Oldenburger, Nationalmuseet.

Mauland (Norge), Sundsvall (Sverige) og Lyngby (Danmark) er alle en smule mindre end normen og vejer væsentligt mindre, kun cirka 25-50 % af vægten på de større medaljonimitationer. De ligger således på grænsen mellem mønt- og medaljonimitationer, men de afviger markant fra de mange imitationer af romerske mønter fra hovedsagelig 2. og 3. årh. e.v.t., som især i de senere år er fundet i det nordlige Ukraine, og det vil indtil videre give bedst mening at se dem i sammenhæng med de større dobbeltsidige medaljonimitationer fra Norden. Den store medaljonimitation fra Gunheim i Norge afviger også fra normen, da dens meget brede randindfatning giver den både større vægt og diameter end de øvrige eksemplarer, men selve den egentlige medaljon er på størrelse med de øvrige eksemplarer. De fleste andre har en smallere rand, som regel en enkelt perlerand. Man kan forstille sig, at medaljonen i KMMS har haft en tilsvarende påsat rand. Det trekantede felt med perledekoration under randen går igen på næsten halvdelen af medaljonerne.

Der er fundet to meget større medaljonimitationer, én i hver af de to store pragtskatte fra henholdsvis Zagorzyn (Polen)¹² og Șimleu-Silvaniei (Rumænien).¹³ De to medaljoner er markant tungere end de nordiske imitationer, idet de vejer henholdsvis 242,49 g og 219,49 g, og de er præget med samme bagsidestempel. De udgør dermed en lille selvstændig gruppe.

Trods de mange ligheder imellem de nordiske medaljonimitationer udgør de således ikke en homogen gruppe, og intet tyder på at man skulle have forsøgt at indpasse dem i et fælles vægt- eller størrelses-system. Der er ingen eksempler på stempelidentitet, som det kendes fra den lille gruppe gotlandske imitationer (IK 286)¹⁴ eller de to pragtstykker fra skattefundene i Zagorzyn og Șimleu-Silvaniei. Alligevel er der mange fælles træk, som må skyldes en overordnet fællesnordisk kulturel identitet eller idealer, snarere end en samlet produktion.

Det er vanskeligt at datere imitationerne. De må naturligvis være produceret efter deres forbilleder, som synes at ligge blandt mønter og medaljoner præget under Constantin-sønnerne eller det valentinianske dynasti, men dette er samtidig hovedperioden for fremstilling af romerske guldmedaljoner og dermed også for de romerske guldmedaljoner, som er fundet uden for Romerriget. Forbillederne kan derfor kun datere medaljonimitationerne bredt efter cirka 336 e.v.t. Ingen af imitationerne har kejserportræt *en face* eller andre træk, som kan være specifikke for 400-tallets mønter og medaljoner, hvilket tyder på at man ikke har anvendt forbilleder fra perioden efter cirka 400 e.v.t. Flere af de norske medaljonimitationer er fundet i grave der arkæologisk dateres i slutningen af yngre romersk jernalder. Der er ikke helt enighed om dateringen af overgangen mellem yngre romersk og ældre germansk jernalder, men den placeres inden for perioden cirka 350-400 e.v.t., og medaljonimitationernes forbilleder kunne tyde på, at den skal sættes i den senere del af dette interval. Uanset hvor man sætter skæringspunktet tyder det på, at medaljon imitationerne er blevet fremstillet og anvendt inden for en relativt begrænset periode.

12 Bursche 1998, fund 33.II.

13 Bursche 1998, fund 22.XII.

14 De gotlandske medaljonimitationer afviger i både størrelse og stil så meget fra de øvrige eksemplarer, at de bør behandles som en selvstændig gruppe.

15 Fra listen er udeladt dobbeltbrakteaten IK 268.

Fundudbredelsen

Medaljonimitationerne er hidtil kun fundet i Norden, især i Norge (syv eksemplarer) og Sverige (fem eksemplarer). To eksemplarer fra Danmark kan knyttes til gruppen, men de afviger begge i stil og motiv fra hovedparten af imitationerne. Til forskel herfra ligger tyngdepunktet for udbredelsen af romerske medaljoner uden for Romerriget i Øst- og Sydøsteuropa, med færre eksemplarer i Vesteuropa, Danmark og Norge (figur 2).

Det vil nok kræve held at finde ud af, hvor medaljonimitationen i København kan være fundet. Sporet slutter umiddelbart i Stadsbibliotekets samling i Leipzig i 1853, men Leipzig ligger uden for fundspredningen for såvel romerske medaljoner som imitationer og nordiske brakteater, så det er usandsynligt, at der skulle være tale om et lokalt fund. Selvom de nordiske medaljonimitationer udgør en meget uensartet gruppe, synes der ikke at være tvivl om, at det proveniensløse eksemplar i KMMS må høre til her, og den er nok kommet til Leipzig samlingen fra Norden via den internationale handel med antikviteter og mønter. Vores bedste chance for med tiden at kunne identificere et eventuelt fundsted vil være, hvis der findes en tæt beskrivelse fra før 1853 af en nu forsvundet medaljonimitation fra et fund. Det vil være lidt som at lede efter en nål i en høstak. Men hvem ved, måske leder en norsk eller svensk kollega allerede efter en forsvunden guldmedaljon?

Skematisk oversigt over nordiske medaljonimitationer.

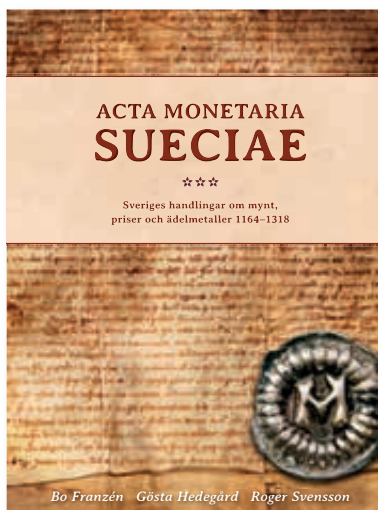
Illustrationer (tegning og foto) kan findes i IK.

Medaljonerne er opført efter faldende vægt.¹⁵

IK	Forside, portræt prototype	Bagside-motiv	Fundsted	Land	Fundår	Vægt	Diam.
263	Constantinsk-valentiniansk	Mars(?), stående en face m. hjelm, opretstående lanse støttet af h. hånd, skjold ved v. side	Gunheim	no	1776	28,32	43,3
262	Constantinsk-valentiniansk	Bustelignende figur omgivet af krans	Gundsømagle	dk	1925	20,5	37,4
126	Constantinsk-valentiniansk	Rytter tv m. krans	Midtmjelde	no	1827	20,5	33,9
85	Constantinsk-valentiniansk	Rytter th m. spyd og sværd	Hove	no	1831	20,5	35,9
193		Rytter tv m. spyd, foran hest pers. m. stave(?)	Tunalund	sv	1817	19,28	38,2
86	Træ(?) flankeret af to modvendte st. pers., tv i lang dragt, th i kort dragt	Rytter tv m. spyd	Vika, Inderøy	no	1937	18,155	38,5
14		Rytter th m. spyd og sværd, foran hest pers. i lang dragt	Aneby	sv	1934	17,6	37,6
107	Constantinsk(?), m. løftet h hånd	Vinget fig. i lang dragt tv m. krans i v hånd, omgivet af krans	Lilla Jored	sv	1817	17,206	39
Mgl	Constantius II(?), m. løftet h hånd	Fig. stående tv v. hest, i baggrund(?) standart(?)	?		<1853	13,16	28
3		Standart flankeret af to modvendte stående personer i lange dragter	Åk	no	1872	11,27	30
256		Fig. stående m. løftede arme, bag/mellem to dyr	Godøy	no	1962	10,57	32
181		Portræt	Svarteborg	sv	<1900	9,86	31,35
124		Rytter tv m. krans, foran hest pers. i lang dragt	Mauland	no	1899	5,81	23,3
351		Rytter tv m. spyd	Sundsvall, omr.	sv	1890	4,97	25
297	Nordisk stil, m. knudefrisure	'Seværdighedssløjfe' (Sankthanskors)	Lyngby, Randers	dk	<1826	4,72	28,9

Litteratur

- Axboe, M.: *Brakteatstudier*, Nordiske Fortidsminder ser. B, Bind 25, Det Kongelige Nordiske Oldskriftselskab, København 2007.
- Bursche, A.: *Złote medaliony rzymskie w Barbaricum Symbolika prestiżu i władzy społeczeństw barbarzyńskich u schyłku starożytności*, ŚWIATOWIT Supplement Series A: ANTIQUITY, vol. II, Warszawa Uniwersitet 1998.
- Bursche, A.: Roman Gold Medallions as Power Symbols of the Germanic Élite, i: Magnus B. (ed.): *Roman Gold and the Development of the Early Germanic Kingdoms*, Stockholm 2001, 83-102.
- Gnecchi, F.: *I Medaglioni Romani*, vol. 1. *Oro ed argento*, Milano 1912.
- IK = *Ikonographischer Katalog* vol. 1-3 udgivet af Axboe, M., Düwel, K., Hauck, K. & von Padberg, L. 1985-89. De første tre bind er tilgængelige på nettet. Senere fund (frem til 2010) er opregnet i Heizmann, W. & Axboe, M. (eds.): *Die Goldbrakteaten der Völkerwanderungszeit - Auswertung und Neufunde*, 2011.
- Leitzmann, Johann Jacob: *Katalog des Münzkabinetes der Stadtbibliothek zu Leipzig enthaltend eine ansehnliche und wertvolle Sammlung von Münzen und Medaillen älterer und neuerer Zeit welche am 15. August 1853 und folgende Tage ... öffentlich versteigert werden sollen*, Leipzig 1853 (Auktionskataloget er tilgængeligt på Google Books som et scan af et fint eksemplar i Stadtbibliothek Augsburg, som er tilføjet marginalier, der angiver købere på auktionen).
- Mackeprang, M.: *De nordiske guldbrakteater*, Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter 2, Aarhus 1952.
- Perassi, C.: I Medaglioni Romani di Francesco Gnecchi, "aspirazione suprema della mia carriera numismatica", *Rivista Italiana di Numismatica e Scienze Affini* 113, 2012, 57-80.
- Seebold, E.: Römische Münzbilder und germanische Symbolwelt, in: H. Beck, D. Ellmers, K. Schier (eds.): *Germanische Religionsgeschichte, Quellen und Quellenprobleme*, Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde, t. 5, Berlin 1992, 270-335.
- Seipel, W. (Hrsg.): *Barbarenschmuck und Römergold. Der Schatz von Szilágysomlyó; eine Ausstellung des Kunsthistorischen Museums Wien und des Magyar Nemzeti Múzeum Budapest*, Milano-Wien 1999.
- Skaare, K. Roman gold medallions and their imitations in Scandinavia, *Rivista Italiana di Numismatica e Scienze Affini* 95, 1993, 473-486.
- Toynbee, J.M.C.: *Roman Medallions*, Numismatic Studies No. 5, The American Numismatic Society, New York 1944.

350 SEK ordinarie pris
250 SEK medlemspris
+ ev. porto
info@numismatik.se

Ny monografi från SNF!

Acta Monetaria Sueciae *Sveriges handlingar om mynt, priser och ädelmetaller 1164-1318*

Av Bo Franzén, Gösta Hedegård
och Roger Svensson

366 sidor med Sveriges äldsta skriftliga
dokument över mynt, priser och ädelmetaller.
526 brevpuster från databasen Svenskt
Diplomatariums Huvudkartotek
översatta från latin till svenska.

Urkunder som beskriver donationer, testamenten,
jordskiften, kyrkliga och kungliga påbud,
köp, pantsättningar m.m. I dokumenten finns
priser och olika värdeenheter såsom vägt i
mark silver eller räknat i mark penningar.

Oslo Myntgalleri AS

Mynter Medaljer Sedler Kjøp Salg Auksjoner

Oslo Myntgalleri as
Tordenskioldsgt. 7,
0160 Oslo
Tlf 22 41 60 00
Faks 22 41 60 01
kontakt@oslomyntgalleri.no
www.oslomyntgalleri.no

MYNTAUKTIONER
I SVERIGE AB

SVERIGES LEDANDE HANDELSPLATS

VÄLKOMMEN ATT
KONTAKTA OSS!

80 ÅR I BRANSCHEN

www.myntauktioner.se

STOCKHOLM | ÄLMHULT

Myntauktioner i Sverige AB
Banérgatan 17 - 115 22 Stockholm
E-mail: info@myntauktioner.se
Telefon: +468-4104 6565

Sigtunamynt i norskt fynd

Av Bo Gunnarsson

Detektorn gav signal, på tre centimeters djup låg ett kraftigt korroderat föremål som visade sig vara ett en skandinavisk vikingatida imitation av ett anglosaxiskt mynt. Det var Arve Solli som gjorde fyndet när han med sin metalldetektor undersökte en åker i Velvang Vestre, Stjørdal i Trøndelags fylke. Myntets åtsida identifierades av Gard Emsøy till att ha präglats med en stamp som ingår i ett stort stampkedjekomplex kopplat till Sigtuna och tiden för den svenske kungen Olof Skötkonungs regering ca 995-1022. Frånsidan var svårare att bestämma och frågan hamnade till sist på författarens bord. Efter ett idogt sökande kunde det korroderade myntets frånsida identifieras till att vara slaget med stamp 9.1803 (Malmer 1997, s. 560-561). Stampen ingår i en liten stampkedja med beteckningen kedja 126 och den nya stampkombinationen innebar att kedjan kopplades ihop med den stora sigtunakedjan. Texten på båda sidor av myntet är förvirrad och helt meningslös som på många av de angloskandinaviska imitationerna.

Stamparna som användes vid mynttillverkningen slets successivt ut och ersattes med nya. Detta skedde dock inte samtidigt vilket resulterade i att kombinationer av olika åt- och frånsidesstampar användes för att prägla mynten. Genom att studera mynten och konstatera vilka stampar som använts för att prägla dem kan man bygga upp sekvenser av stampkombinationer, så kallade stampkedjor, där varje unik stamp har en identitet i form av ett stampnummer. Det nya myntet är präglat med en inte tidigare känd kombination av stamparna 4.251 (Malmer 1989, Plate 11)¹ och den ovan nämnda 9.1803 (jämför med figur 2a-b). Myntet har ett litet hål vilket kan tyda på att det har burits som ett smycke.

Åtsidan har sin förebild från en anglosaxisk mynttyp som benämns Long Cross från den engelske kungen Æthelred II (978-1016). Typen präglades i England under perioden ca 997-1003 och bedöms ha börjat kopieras i Skandinavien relativt kort tid efter introduktionen i England. Frånsidan har kopierats från en annan engelsk typ, Small Cross. Small Cross fanns i form av tre typer under Æthelreds regering med benämningarna First Small Cross (ca 978-979), Intermediate Small Cross (ca 997) och Last Small Cross (ca 1009-1016). Skillnaderna mellan de tre olika typernas korsförsedda frånsidesmotiv är obetydliga och identifieringen utgår från åtsidans motiv. För de skandinaviska imitationerna av de engelska typerna är det inte ovanligt med kombinationer av stampar från olika mynttyper. I fallet med myntet från Velvang Vestre är det en Long Cross kombinerad med ett frånsidesmotiv av Small Cross. Malmer har i sin forskning bedömt att den aktuella stampen har sin förebild från en Last Small Cross vilket innebär att sigtunamyntet måste ha tillkommit någon

1 Hos Malmer (1989) är de tecknade texterna för stamparna 4.251 och 4.256 förväxlade.

Fig 1

Fig. 1. Sigtunamynntet från Velvang Vestre. Foto: Terje Masterud Hellan, NTNU Vitenskapsmuseet. Skala 1,5:1

Fig 2a

○E L D F O E P I * E I Z F I

Fig. 2a. Samma åtsidesstamp, 4.251, som myntet i figur 1 har använts till ett mynt funnet på Gotland, Sjonhem, Smis (SMH 179). Teckning av inskriften efter Malmer (1989).

Fig 2b

† F D I O E H * F I O L P L O

Fig. 2b. Motsvarande för åtsidesstampen 9.1803, också från ett gotländskt fynd, Väskinde, Skäggs (SMH 477). Teckning av inskriften efter Malmer (1997).

gång efter 1009 då den engelska typen började präglas (Malmer 2010, s. 61-62, SHM 477, SMH 564).

Områdena kring Trondheimsfjorden är högtintressanta med åtskilliga spår från vikingatida aktiviteter. På Edøya vid inseglingen till fjorden gjordes med hjälp av georadar hösten 2019 ett uppmärksammat fynd av en båtgrav med ett, möjligtvis upp till 18 meter långt skepp. Totalt finns det 24 registrerade vikingatida båtgravar i fjordens omgivning, de flesta dock med betydligt mindre båtar. Ett skepp, med motsvarande längd som det på Edøya, har hittats vid Vinnan beläget endast 2-3 km nordväst om Velvang Vestre. Omkring en kilometer söder om Vinnan ligger Skjervauran och strax norr om, Auran. Auran har enligt medeltida källor varit en av de största gårdarna i Trøndelag och här finns också lämningar av en medeltida kyrka (Maixner 2020). Förutom sigtunamynntet har man vid Velvang Vestre även hittat två dirhamfragment, ett fragment av ett mynt från Karl den Store samt ett, troligtvis tyskt vikingatida mynt. Vid Auran har man vid detektering bland annat hittat ett viktlo av bly och flera dirhamer och vid Skjervauran en tysk pfennig från Hildesheim. Här har dessutom Arve Solli hittat en rundklippt dirham från al-Shash ca 980 AD. Dirhamer som rundklippes cirkulerade i det Khazariska riket och myntet har därifrån hittat sin väg till Trondheimsfjorden (Kuleshov 2017).

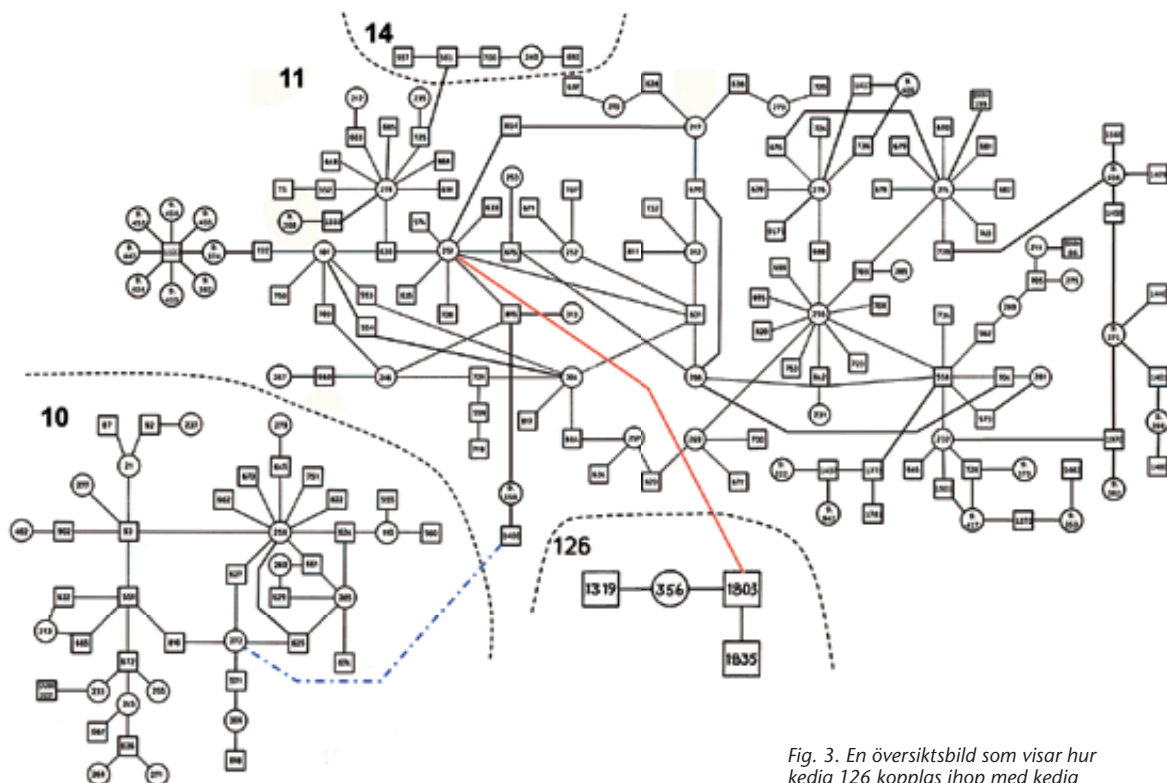

Fig. 3. En översiktsbild som visar hur kedja 126 kopplas ihop med kedja 10/11/14 genom det nya myntet från Velvang Vestre (röd heldragen linje).

Den blå, punkt-streckade linjen visar "den felande länken", myntet från Sandsaunet som kopplade ihop kedja 10 och 11. (Stampkedjeritningarna från Malmer (1997; 2010) har sammanfogats och bildbehandlats av författaren).

Stampforskning och norska fynd

En banbrytande stampforskning beträffande de skandinaviska imitationerna av anglosaxiska mynt genomfördes av Brita Malmer² under senare delen av 1900-talet. De första resultaten, som fokuserade på sigtunamyntningen, publicerades 1989 (Malmer 1989). Stampstudierna ledde till ett antal stampkedjor som hon attribuerade till Sigtuna, dels genom läsbara inskrifter och dels genom stilistiska likheter. Bland dessa var det tre stora kedjor, kedja 1, 10 och kedja 11 som dominerade materialet. Kedja 1 omfattade till största delen läsbara mynt i Olofs namn medan kedjorna 10 och 11 med några få undantag hade helt förvirrade inskrifter. I kedja 10 finns ett mynt som klart knöt kedjan till Sigtuna med inskriften +OLFAF ON SIDEI. Tolkningen av den sista delen har debatterats och en som föreslagits är Situne Dei, det vill säga Guds Sigtuna (Tesch 2006). Kedja 11 hade däremot, initialt ingen inskrift som entydigt visade Sigtuna utan det var på stilmässiga grunder som kedjan attribuerades dit.

Åtta år senare publicerade Malmer fortsättningen på sin omfattande forskning som då även inkluderade angloskandinaviska imitationer från Norge och Danmark (Malmer 1997). Till skillnad från kedja 10 som var oförändrad hade kedja 11 vuxit med hela 40% och bland annat hade en stamp där man kunde läsa +DS:TAN MZO SIHT, d.v.s. Dunstan Monetarius Sigtuna, inkluderats. Båda kedjorna hade nu läsbara mynt som otvetydigt visade att de var kopplade till Sigtuna.

2 Brita Malmer (1925-2013). Direktör för Kungliga Myntkabinettet i Stockholm 1975–79 därefter professor i numismatik och penninghistoria 1979–92. Ledamot av Vitterhetsakademien i Stockholm och Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo.

De två kedjorna var av allt att döma samtida så Malmer frågade sig varför det fanns två kedjor.

Vintern 1999 besökte Malmer Vitenskabsmuseets myntkabinett i Trondheim för att studera det stora och intressanta fyndet från Dronningens gate i centrala Trondheim. Innan återfärden till Sverige titade hon snabbt igenom och passade på att fotografera de angloskandinaviska mynten i ett fynd från Sandsaunet, Stiklestad, beläget ca 60 km norr om området för det nu aktuella fyndet av sigtunamyntet. Väl hemkommen upptäckte Malmer "den felande länken", det mynt som kopplade samman de båda kedjorna 10 och 11 (Malmer 1999; Malmer 2010 SHM 97; SCBI 66:4008)!

Det nya myntet från Velvang innebär än en gång att ett norskt fynd bidrar till att utöka den befintliga, säkra sigtunakedjan 10/11/14, nu genom att slås samman med den lilla kedja 126. Därmed får även dessa fyra nya stamper en bevisad koppling till Sigtuna.

Fyndinformation

Förmedlad av Terje Masterud Hellan

Identitet: T28251

Løsfunn fra vikingtid fra Velvang Vestre (78/1), Stjørdal K., Trøndelag.

Funnet: 11/4 2019

Mål: Diam: 2,1 cm. Vekt: 1,670 gram.

Funnomstendighet: Funnet med metallsøker i dyrket mark, ca. 3 cm dypt.

Kartreferanse/-koordinater: Projeksjon: EU89-UTM; Sone 33, N: 7045436.73, Ø: 291195.09.

Fyndinformationen kan nu kompletteras med stampbeteckningen för den nya kombinationen: 4.251.9.1803, samt att namnet på stampkedjan blir: kedja 10/11/14/126.

Tack

Jag vill rikta ett stort tack till Arve Solli som förmedlade informationen om sitt intressanta fynd samt till Terje Masterud Hellan för fotografier av myntet och information om andra myntfynd i området.

Litteratur

SCBI 66: *Sylloge of Coins of the British Isles*, vol. 66 (Screen 2015)

SMH nr: Mynt enligt Malmer 2010

Kuleshov, V., 2017. Rundklippta dirhamer i Östeuropa. *Myntstudier*, 2017:1, 44-48.

Maixner, B., 2020. *Connected by water, no matter how far. Viking Age central farms at the Trondheimsfjorden, Norway, as gateways between waterscapes and landscapes*. Archäologische Informationen 43, Early view online version. (<https://dguf.de/index.php?id=9>)

Malmer, B., 1989. *The Sigtuna Coinage c. 995-1005*. Stockholm (Comm. NS 4)

Malmer, B., 1997. *The Anglo-Scandinavian Coinage c.995-1020*. Stockholm (Comm. NS 9)

Malmer, B., 1999. Felande länk funnen i Trondheim. *Svensk Numismatisk Tidskrift*, 1999:5, 100-101.

Malmer, B., 2010. *Den Svenska Mynthistorien. Vikingatiden ca 995-1030*. Stockholm

Screen, E., 2015. *Norwegian Collections, Part II, Anglo-Saxon and later British Coins 1016-1279*. Oxford.

Tesch, S., 2006. Situne Dei - återkomsten. *situne dei - årsskrift för sigtunaforskningen*, 2006, 5-12.

En ny anmälningstjänst, museilag och flera nya myntfynd

Utvecklingen av behandlingen av metalldetektorfynd i Finland 2019-2020¹

Av Frida Ehrnsten

År 2020 var ett exceptionellt år i hela världen. På grund av Covid-19-viruset har även verksamheten i museerna förändrats. Arbetet bakom kulisserna framkommer sällan för den stora allmänheten, men trots det har allting rullat på som vanligt, även om museerna stundvis fått stänga dörrarna för publiken. En av basuppgifterna på Museiverket är behandlingen av nya fynd, liksom i de flesta länder i Europa där metall-detektering är en laglig hobby. I Finland är det först under de senaste åren som metalldetekteringen utvecklats till en riktigt populär verksamhet², vilket också medfört ett nytt slags fyndmaterial. Under det kommande året kommer Fornminneslagen i Finland att förnyas och troligtvis kommer detta även att innebära en ny definition på vad som är anmälningspliktigt enligt lagen om Fornminnen. För tillfället gäller denna alla fynd som är över 100 år gamla (§ 295), vilket gör att lagen ännu år 2020 omfattade alla mynt präglade år 1919 eller tidigare.

Museiverket kan lösa in ett fynd eller överföra inlösningsrätten till ett annat museum. För föremål av ädelmetall är inlösningssumman minst ädelmetallens värde förhöjt med 25 %. Handläggningstiden är tiden från att ärendet anhängiggörs till att avgörandet meddelas. Ärendet anhängiggörs när det diarieförs och får ett huvudnummer. Ärenden gällande inlösnings av fornföremål borde normalt behandlas inom sex månader, men på grund av det stora fyndantalet under de senaste åren kan väntetiden för tillfället uppgå till två år. Fynd från kända fornlämningar tillhör staten utan ersättning. Upphittare som är villiga att donera sina fynd till Nationalmuseets samlingar får ett diplom för detta.³

I februari 2019 tog Museiverket i bruk en ny webbtjänst för anmälnings- och responstjänst, i talspråk kallad Ilppari (från det finska ordet Ilmoituspalvelu = Anmälningstjänst) har förenklat anmälningen av fynd betydligt liksom även den preliminära behandlingen av fynden. I den elektroniska anmälningstjänsten kan registrerade personer direkt anmäla sina fynd, med uppgifter och fotografier av fyndet och fyndplatsen samt exakta koordinater på fyndplatsen. Tjänsten är länkad till Museiverkets registerportal, vilket gör att det genast kan kontrolleras ifall fyndet till exempel är gjort på ett redan tidigare känt fornminnesområde. Via kartorna är det också lätt att genast se till vilka områden som fynden är koncentrerade. Istället för per enskilda e-poster och fysiska frågeformulär så samlas därmed nuförtiden alla fyndanmälningar på en och samma plats.

I Finland trädde också en ny museilag i kraft 1 januari 2020, som även den kommit att påverka skötseln av metalldetektorfynd. Enligt den reviderade museilagen (314/2019) ersatte museer med regionalt ansvar det

1 En tidigare version av denna text publicerades på finska i *Finsk Numismatisk Tidskrift* 4/2020.

2 Se artikeln angående metalldetektorer och myntfynd i Finland publicerad i *NNUM* 1/2018.

3 Närmare information om detta på museiverkets sidor: <https://www.museovirasto.fi/sv/kultuurmiljo/arkaeologiskt-kulturarv/arkaeologi-som-hobby>

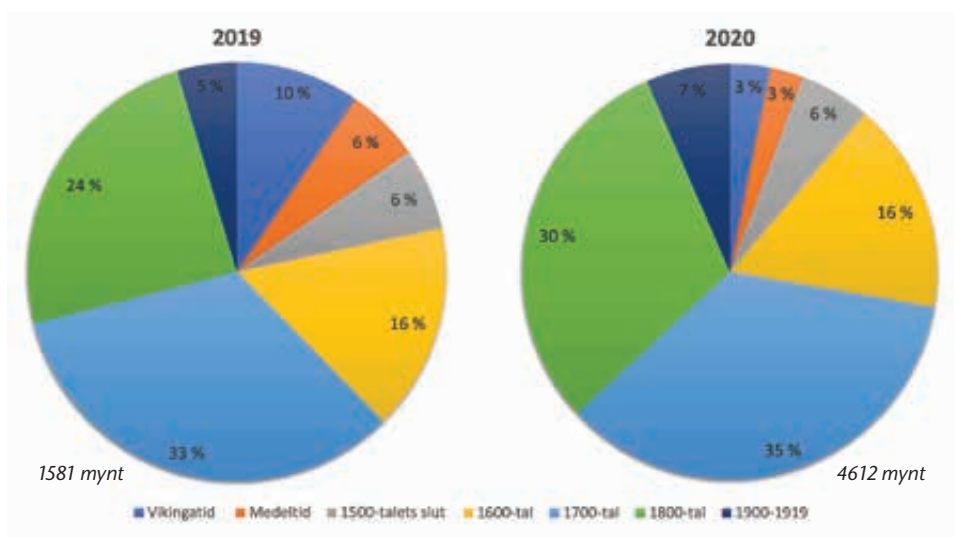

Bild 1: Upphittade mynt år 2019 och 2020 enligt präglingstid.

tidigare systemet med landskapsmuseer. Tack vare en ökad statlig finansiering har de regionala museernas kompetens ökat med en nyanställning av sakkunniga. För arkeologins del betyder detta att det i flera landskap anställts en ny ansvarig arkeolog som ansvarar för områdets arkeologiska kulturarv. De nya ansvarsmuseerna står därmed i fortsättningen också för kontrolleringen och beskyddet av nya fyndplatser. På flera områden har detta under det senaste året inneburit att fyndplatserna kunnat inventeras till en långt bättre utsträckning än tidigare. Ifall en fyndplats kräver närmare undersökningar sköts dessa fortsättningsvis av Museiverkets arkeologiska avdelning.

Myntfynden åren 2019-2020

Att anmälningen av fynd blivit lättare syns också direkt i antalet fynd, speciellt vad gäller mynt. Då personer tidigare ifrågasatt ifall det faktiskt lönar sig att skiljt anmäla alla fynd äldre än 100 år gamla, så tycks tröskeln nu vara mindre. Redan år 2019 syntes detta tydligt, då det sammanlagt anmäldes 1581 mynt (detta kan jämföras med tidigare år: 2018: 527, 2017: 505 och 2016: 636). Depåfynd ingår inte i dessa antal. År 2020 har varit ett exceptionellt år på flera vis och detta avspeglas även i antalet myntfynd. I början på året var vintern väldigt mild särskilt i de sydvästra delarna av landet, vilket gjorde att ingen vinterpaus uppstod i idkandet av metallsökning. Senare under våren ledde coronapandemin till att människor hade mera tid att lägga ner på hobbyverksamhet. Detta i kombination med att anmälningstjänsten nu tagits i bruk till fullo har lett till att antalet anmälda fynd har ökat exponentiellt. I slutet av året låg antalet myntfynd på 4612, depåfynden borträknade (bild 1).

Största delen av de anmälda mynten är dock från nyare tid och kräver ingen fortsatt behandling. Via anmälningstjänsten får upphittaren information om att fyndet inte behöver skickas till samlingarna och att själva anmälningen täckerplikten om att meddela fyndet till myndigheterna. Anmälningen arkiveras i tjänsten och i Myntkabinettets topografiska arkiv förs också in kortfattad information om mynttyp, fynddatum och fyndkoordinater. Alla fynd behandlas naturligtvis individuellt men allt som oftast gäller en dylik behandling fynd som är senare år 1570. Alla tidigare mynt, vikingatida och medeltida, inlöses fortfarande till Museiverkets arkeologiska samlingar. Jämfört med senare mynt är antalet mynt som begärs för närmare undersökning och inlösning dock ännu rätt anspråkslöst.

Vikingatida mynt

År 2019 anmäldes två vikingatida depåfynd i Asikkala i Päijänne-Tavastland (ca 100 kilometer norr om Helsingfors). Fyndplatserna undersöktes detta år av det lokala ansvarsmuseet. Ett av fynden bestod av 110 västerländska mynt och myntfragment från perioden 1002-1056. Depån låg nedlagd i samband med ett stort gravfält, med gravläggningar invid en bergskärning. Fån samma område har även anmälts en dirhem från början av 900-talet som använts som hänge. Den andra depån från samma kommun var mindre och bestod av 20 mynt från skiftet mellan 900- och 1000-talet, en bit betsilver samt ett antal andra fynd.

Hösten 2020 hittades ytterligare en vikingatida depå i Päijänne-Tavastland, denna gång i Hollola (bild 2). Depån upptäcktes i samband med att arkeologen vid det lokala museet genomförde en fyndplatskontroll tillsammans med en person som idkat metallsökning på platsen. Sammanlagt lyftes då 10 mynt. Fyndplatsen undersöktes senare av Museiverkets arkeologer och ytterligare 113 mynt togs till vara. Alla mynt kom från ett litet begränsat område och depån hade därmed inte skingrats på åkern, vilket ofta varit fallet med vikingatida åkerfynd under de senaste åren. Även denna depå kan troligtvis förknippas med ett gravfält, där mynten nedlagts i utkanten av området. Genomgången av fyndet pågår just nu i skrivande stund, men fyndet tycks ha en tpq på ca. 1040. Det består av huvudsakligen tyska mynt, samt ett antal anglosaxiska mynt och imitationer, alla från en relativt kort tidsperiod i början av 1000-talet.⁴

Som ströfynd anmäldes år 2019 sammanlagt 146 vikingatida mynt och år 2020 144 mynt. Tar man i beaktande att det ännu för kring tio år sedan årligen hittades bara enstaka vikingatida mynt kan även dessa

Bild 2: Mynt ur det vikingatida depåfyndet från Hollola.

⁴ Rapporterna om de arkeologiska undersökningarna publiceras inom följande års tid i Kulturmiljöns tjänsteportal på Museiverkets sidor <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx> (enbart på finska).

Bild 3: Myntimitation vars framsida efterliknar ett mynt präglat av Basileios II och Konstantinos VIII, baksidan en dirhem.

antal ses som betydelsefulla.⁵ Fynden koncentrerar sig huvudsakligen till de områden där man redan tidigare känt till ett större antal vikingatida myntfynd. Detta gäller Egentliga Finland, Tavastland, Päijänne-Tavastland och Birkaland. Enstaka nya fynd har dock också gjorts i Mellersta Finland, Södra Savolax och Södra Karelen. En stor del av mynten upphittade år 2020 är ännu obestämda, eftersom det finns en eftersläpning i att myntet förmedlas till myntkabinettet efter att anmälningen gjorts. Detta gäller särskilt mindre myntfragment som är svåra att definiera enbart utgående från fotografier. Efter att den nya anmälningstjänsten tagits i bruk är det dock lättare än tidigare att kontrollera att alla rapporterade fynd inlämnas till Museiverket.

Av de upphittade mynten är kring hälften tyska mynt från 1000-talets första hälft. Huvudsakligen är det frågan om sedan tidigare kända varianter i det finska fyndmaterialet, men bland ströfynden är variationen något större än i de tidigare upphittade stora depåfynden. De anglosaxiska mynten är betydligt sällsyntare, men enstaka nya exemplar hittas dock med jämna mellanrum. År 2020 anmäldes bland annat de första penningarna av small flan-typ, präglade under Edward Bekännaren. Även de anglo-skandinaviska imitationernas antal stiger i jämn takt. Antalet dirhemer ökar också stadigt, något över en tredjedel av de rapporterade mynten är dirhemer, eller fragment därav. De flesta av dessa är mynt från abbasiderna eller samandiderna, men undantag förekommer. År 2019 bokfördes 58 dirhemer samt två imitationer, år 2020 42 dirhemer och hela 10 imitationer, varav de flesta av volga-bulgariskt ursprung. De bysantiska mynten är sällsyntare med tre exemplar år 2020 och endast ett år 2019. Ett intressant tillägg i det finska fyndmaterialet för år 2020 är en imitation upphittad i Nousis i Egentliga Finland. Myntets ena sida efterliknar ett bysantiskt mynt, den andra en dirhem (bild 3). Ett likadant mynt finns i ett depåfynd upphittat i Estland år 1966, med en tpg på 1089.⁶

Medeltida mynt

Antalet medeltida mynt är fortsättningsvis få i det nya fyndmaterialet.⁷ Av mynten som anmäldes år 2019 kan endast 87 räknas som medeltida och år 2020 har 118 medeltida mynt bokförts. Av dessa är dock den stora majoriteten (år 2019 61 ex och år 2020 91 ex) danska eller svenska klippingar från början av 1500-talet. Innan metalldetektorfynden kom in i bilden var dylika inte särskilt vanliga i det finska fyndmaterialet. År 2019 bokfördes under en kort period de första tre med metalldetektor upphittade och anmälda brakteatern i Finland, men sedan dess har antalet ej ökat. Det första brakteatfyndet gjordes i oktober 2018 i Virmo i Egentliga Finland. En kronbrakteat präglad under Magnus Eriksson 1354-1363 hittades på en åker, liksom också fynd från järnåldern, silver samt några

ringar. I Asikkala i Päijänne-Tavastland hittades i april 2019 en brakteat präglad av Tyska orden ca 1416-1460. Den tredje brakteaten präglad i Västerås under Albrekt av Mecklenburg, även den från Virmo i Egentliga Finland, hittades i maj 2019. Den hittades dock i en hög med flyttjord i närheten av kyrkan, där också andra fynd som troligtvis härstammar från kyrkogården gjorts. Hittills är dessa som ovan nämnts de enda braktea-terna funna med metalldetektor i Finland.

I östra Finland och Nyland är de medeltida mynten huvudsakligen livländska, i västra Finland svenska. Några enstaka mynt från 1300-talet förekommer i materialet, såsom en livländsk artig från Pyttis Nyland, en örtug präglad under Albrekt av Mecklenburg från Reso i Egentliga Finland och en gote från Ulfaby i Satakunta. Ser man på mynt tidigare än 1500-talet är Erik av Pommerns örtugar dock den vanligaste mynttypen. År 2019 hittades fem dylika och år 2020 sex exemplar. Dessa kan dock väl ha förblivit i cirkulation in på 1500-talet, vilket försvårar dateringen av fynden. Mynt präglade i Åbo är i regel sällsynta, år 2020 rapporterades en abo hittad i Nousis i Egentliga Finland.

I fyndmaterialet år 2019 sticker ett enstaka guldmynt ut i materialet, vilket är nämnvärt, eftersom man sedan tidigare känner till under 10 medeltida guldmynt i det finska fyndmaterialet. I närheten av staden Raumo hittades en nederländsk gulden präglad under Arnold van Egmond 1426-1473. I övrigt består det medeltida fyndmaterialet av något enstaka danskt mynt och mynt präglade av Tyska orden. Antalet stiger på 1500-talet med småmynt präglade av Gustav I Vasa och i de östra delarna av landet förekommer också enstaka ryska droppmynt i fyndmaterialet. Åtminstone ännu kan man därmed inte via metalldetektorfynden påvisa att det medeltida myntbruket på nuvarande finskt område skulle ha varit särskilt utbrett utanför vissa särskilda miljöer, såsom kyrkor och slott.

Bland de medeltida mynten är rullade mynt ett intressant fenomen.⁵ I Finland har enstaka rullade medeltida silvermynt, huvudsakligen från 1400-talet, framkommit under de senaste åren⁹ och ytterligare ett år 2020. Det nya myntet visade sig något svårare att definiera, men på det ena sidan kan urskiljas en något otydlig bokstav W (bild 4). En motsvarighet kunde stå att finna i en variant av Władysław Opolczyks kwartnik präglad i Lviv i nuvarande Ukraina ca 1332-1401.¹⁰

Mynt från nyare tid

Som nämndes i början av denna artikel så har anmälningarna av mynt från nyare tid ökat betydligt efter att själva anmälningen underlättats. Kring 90% av dessa mynt är även sådana som behandlas direkt i anmälningstjänsten och inte begärs för närmare undersökning. Undantag utgörs bland annat av utländska mynt som inte tidigare framkommit i det finska fyndmaterialet. Efter de undervärdiga klippingarna som Kristian II eller Gustav I Vasa lät prägla är det Johan III:s inflationsmynt som utgör de vanligaste 1500-tals fynden vad gäller mynt. Under de två senaste åren har antalet klippingar myntade under Johan III ökat betydligt, till skillnad från tidigare år.

Bild 4: Rullat mynt med bokstaven W, metalldetektorfynd från Reso.

5 Jämför man med Tuukka Talvios avhandling angående vikingatida myntfynd i Finland (2002) framkommer skillnaden tydligt.

6 Leimus 2007: 78, 436, mynt 3750.

7 se Ehrnsten 2018: 9-10 och Ehrnsten 2019.

8 se bland annat Kelleher 2017 och Horsnæs 2020: 5-9.

9 se Ehrnsten 2019: 182-183, 224.

10 se Крижанівський & Яковеліс: 2019: 28-29, tack till Ivar Leimus för denna information.

Bild 5: Ett mynt av Johan III med ett trekantigt hål, fynd från Villmanstrand.

De runda mynten som även tidigare utgjort vanliga fynd är ofta perforerade, ibland med runda hål som använts som hängen, men desto oftare med ett trekantigt hål som ser ut att vara stucket med en kniv (bild 5). Detta kunde möjligen ses som ett tecken på att mynten blivit maku-lerade, som också Jens Chistian Moesgaard föreslagit angående danska fynd av perforerade medeltida mynt av lågt värde.¹¹ De övriga 1500-tales mynten som perforerats har tydligt använts som hängen, bland annat ett tre stuivers mynt präglats i Groningen i Nederländerna, en likadan perforerad pollett har också tidigare hittats i Nådendal. Särskilt vad gäller utländska mynt som är rätt sällsynta i fyndmaterialet, så förefaller de ofta ha använts som hängen under en längre tid. Bland 1500-talets fynd förekommer jämfört med övriga tidsperioder rätt ofta även räknemynt. Sammanlagt anmäldes 96 mynt från slutet av 1500-talet år 2019 och hela 253 mynt år 2020.

Antalet mynt från 1600-talet är redan betydligt större i fyndmaterialet (244 mynt år 2019 och 755 mynt år 2020). Största delen utgörs av skiljemynt i koppar, även om silvermyntens antal även ökat något bland de anmälda fynden under de senaste åren. Oberoende av mynttyp är ensamfunna mynt från 1600-talet och senare nästan alltid sådana som upphittaren får behålla. Ett exempel på dylikt är ett två stuivers mynt från Overijssel i Nederländerna präglat 1619. Även detta mynt har använts som ett hänge, vilket som nämnt förefaller vanligt vad gäller utländska mynt. Mynten från 1700-talet är över dubbelt fler (507 år 2019 och 1619 år 2020) än de från 1600-talet, vilket motsvarar ökningen som man kan utläsa ur kyrkfynden.¹² Detta visar både på hur mynten blev vanligare i och med att präglingsmängderna ökade samt på deras låga värde. Vanligast bland fynden från 1700-talet är nödmynten från början av seklet samt kopparörena. Även bland dessa finner man förvånansvärt ofta perforerade mynt, särskilt vad gäller nödmynten.

Depåfynd från nyare tid framkommer även med jämna mellanrum, särskilt från 1700-talet. Sommaren 2020 hittade en svampplockare en liten depå med småmynt från 1700-talet i Nastola i Päijänne-Tavastland. Speciellt med detta fynd är just myntens låga värde, då depå inte innehöll några som helst större kopparmynt, vilka vanligtvis dominerar depåfynden i 1700-talets Finland. Huvudsakligen var mynten kopparören som präglats på Karl XII:s nödmynt. Sammanlagt innehöll fyndet 417 mynt från tiden 1676-1749. En något mera typisk 1700-tals depå hittades under våren i Kyrkslätt i Nyland. Denna depå innehöll 294 en och två öres mynt från 1700-talet, dock denna gång mynt som följde silvermyntsräkningen och som vanligen förekommer i depåfynden i jämförelse med bland annat kyrkfynden. Utöver dessa två fynd hittades uppe i norra Finland, i Säräisniemi i Vaala i närheten av Uleåborg en liten depå med fyra fyra dalers plåtmynt från tiden 1720-1746. Vad gäller respektive depåfynd

Bild 6; 1900-tals mynt från Tammerfors.

från 1700-talet så flyttade Museiverket över inlösningsrätten till fynden till de lokala museerna.

Mynt från 1800-talet är även de vanliga bland fynden och deras antal har ökat stadigt i och med den nya anmälningstjänsten (371 mynt år 2019 och 1391 mynt år 2020). Förutom kopparmynten av lågt värde meddelas även större silvermynt såsom ryska rubler. Mindre depåfynd från denna tid rapporteras regelbundet, oftast är det frågan om några enstaka mynt, inte några stora helheter. I mitten av en skog i Lappajärvi (Södra Österbotten) invid en gammal väglinje rapporterades bland annat fem ryska silvermynt från Nikolaj I:s tid (25 kopek 1829 och 1840, 20 kopek 1839 och 1848 samt 10 kopek 1840). Detta kan naturligtvis också vara en pengapung som någon förbipasserande av misstag tappat på vägen.

Som tidigare nämnts så kräver lagen att alla över 100 år gamla myntfynd dokumenteras. Trots att detta i dagens läge ibland kan kännas tidskrävande, så innebär detta att det insamlas ett rätt bra referensmaterial för framtida behov. Ju fler fynd som ingår i statistiken, desto bättre bild får vi av vilka slags mynt som använts var och när. Om hundra år kan mynten från 1900-talets början redan innebära ett intressant material för numismatiska studier. Ett bra exempel på dylika närapå moderna fyndmynt är ett litet fynd från en åker nära Tammerfors. Där hittades en silvermark och tre 50 pennis mynt (1907-1917) som tydligt varit fast i någon slags kedja, kanske har de fungerat som en urkedja (Bild 6).

På det stora hela kan man konstatera att det gjorts stora framsteg inom behandlingen av metalldetektorfynden under de senaste åren. Den nya anmälningstjänsten underlättar arbetet betydligt och gör också att alla anmälningar samlas på ett och samma ställe. Den nya museilagen med ett större ansvar hos de regionala museerna har gjort att kontrolleringen och beskyddet av nya fyndplatser på håll blivit effektivare än tidigare. Här finns dock stora skillnader, beroende på det regionala museets resurser.

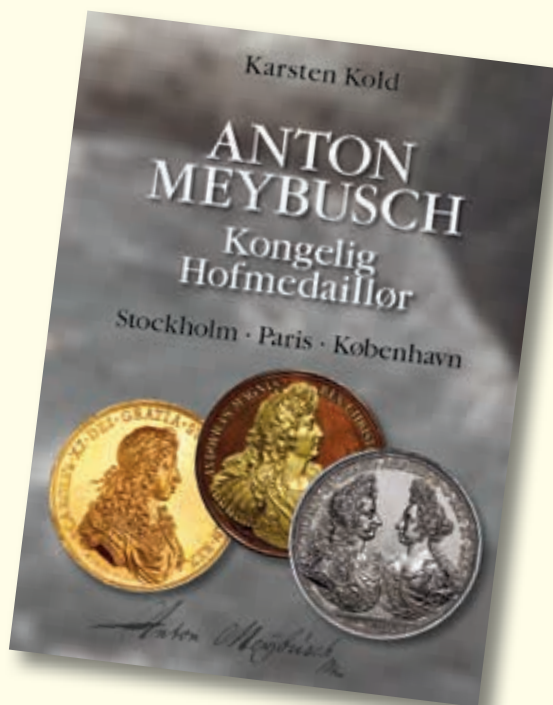
11 se Moesgaard 2006: 245–246.

12 se t.ex. Ehrnsten 2018b.

Även i behandlingen av fynden är personresurserna ytterst begränsade, med tanke på att en person sköter alla fynd, förutom mynten som undersöks på myntkabinettet. På denna front får vi ännu hoppas på en förbättring.

Litteratur

- Ehrnsten, Frida 2018a: Metalldetektorer och myntfynd i Finland. En översikt över fynden åren 2013-2017. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 1/2018, 5-13.
- Ehrnsten, Frida 2018b: A cheap salvation? Post-Reformation offerings in Finnish churches. Myrberg-Burström N. & Tarnow Ingvardson G. (red.): *Divina Moneta: Coins in Religion and Ritual*, London: Routledge, 228-248.
- Ehrnsten, Frida 2019: *Pengar för gemene man? Det medeltida myntbruket i Finland*. *Archaeologica Medii Aevi Finlandiae XXVI*, Helsingfors: Suomen keskiajan arkeologian seura – Sällskapet för medeltidsarkeologi i Finland.
- Horsnæs, Helle W. 2020: Tre sammenrullede guldmonter. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 1/2020, 5-9.
- Kelleher, Richard 2017: *Pilgrims, pennies and the ploughzone, folded coins in Medieval Britain*. Myrberg-Burström, N. & Tarnow Ingvardson G. (red.): *Divina Moneta: Coins in Religion and Ritual*, London: Routledge, 68-86.
- Крижанівський, Андрій & Яковеліс, Ігор 2019: Нові знахідки львівських монет XIV-XV століть. *Forum Numizmatyczne. Studia i materiały* no 3. Białystok, 28-39.
- Leimus, Ivar 2007: *Sylloge of Islamic Coins 710/1-1013/4 AD*. Estonian Public Collections. Thesaurus Historiae II. Tallinn: Estonian History Museum, Tallinn.
- Moesgaard, Jens Christian 2006: Single finds as evidence for coin circulation in the Middle Ages – status and perspectives. *Nordisk Numismatisk Årsskrift 2000–2002. 6th Nordic Numismatic Symposium. Single Finds: the Nordic Perspective*, 2006, 228–275.
- Talvio, Tuukka 2002: *Coins and Coin Finds in Finland AD 800-1200*. *Iskos 12*, Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.

Karsten Kold skriver om
"Kongelig Hofmedaillør"
Anton Meybusch' produktion
af mønter og medaljer samt
ansættelsesforhold i Stockholm,
Paris, København, England
og Tyskland.
320 sider – flot og rigt
illustreret.

Pris: 375 kr.

**For medlemmer af NNU:
300 DDK**

Bestilles på: numismatik.dk

**DANSK
NUMISMATISK
FORENING**

MØNTSAMLERFORENINGEN AF 1844

ANSÖKNINGAR TILL Sven Svenssons Stiftelse för Numismatik

ANSLAG LÄMNAS FÖR VETENSKAPLIGA
ARBETEN INOM FRÄMST SVENSK NUMISMATIK:
FORSKNING, RESOR & PUBLIKATIONER

STIFTELSENS UPPGIFT ÄR:

- Köpa in föremål som saknas i KMK:s samlingar
- Ge bidrag till publikationer som kan tjäna svensk numismatisk forskning
- Stödja forskare i svensk numismatik

Stiftelsen sammanträder två gånger per år, en gång under våren, en gång under hösten. Ansökan ska vara stiftelsen tillhanda senast 15 februari, alternativt senast 15 september. Skicka ansökan till:

Sven Svenssons Stiftelse för numismatik
Handelsbanken Stiftelsetjänst
106 70 Stockholm

WWW.SVENSVENSSONSTIFTELSE.SE

APPLICATIONS FOR Sven Svensson's Foundation for Numismatics

APPLICATIONS FOR GRANTS ARE PROVIDED FOR SCIENTIFIC
STUDIES, MAINLY WITHIN SWEDISH NUMISMATICS:
RESEARCH, TRAVELS & PUBLICATIONS

THE FOUNDATION'S ASSIGNMENTS ARE:

- Purchases of items missing in the collection of The Royal Coin Cabinet
- Contributions to publications that could benefit Swedish numismatical research
- Support for researchers in the field of Swedish numismatics

The Foundation Board meets twice a year, in March and October.
Applications must be submitted before 15 February or 15 September.
Address: Sven Svensson Stiftelse, c/o Handelsbanken Stiftelsetjänst,
SE-106 70 Stockholm, Sweden

WWW.SVENSVENSSONSTIFTELSE.SE

Aleksander Bursche 65 år

Den 11. februar 2021 fyldte professor Aleksander Bursche 65 år. Aleksander Bursche er uddannet arkæolog, MA, ph.d. og dr.hab. fra Warszawa Universitet. Han er i dag professor på Institut for Arkæologi, Warszawa Universitet.

Aleksander Bursches numismatiske hovedindsats ligger inden for studiet af romerske møntfund uden for Det romerske Imperium. Han har på forskellige måde beskæftiget sig med dette emne siden ungdommen. Hans første monografi omhandlede fund af romerske mønter præget i 200- og 300-tallet uden for Imperiet (1996). Kun to år efter kom den grundige gennemgang af romerske guldmedaljoner fundet i den ikke-romerske del af Europa, og allerede da havde han et imponerende CV. Det vil føre for vidt at referere hele Bursches oeuvre, som omfatter langt over 100 titler, så her kun et par nedslag:

Bursches arbejde har flere gange bragt ham til Skandinavien. Han overtog for eksempel publikationen af møntfundene fra jernalderoffermodsen i Illerup Ådal, da Anne Kromanns sygdom og død forhindrede hende i at arbejde videre med materialet. I 2005 arrangerede han konferencen *Roman Coins Outside the Empire – Ways and Phases, Context and Functions*, som blev afholdt på Warszawa Universitets ejendom, det historiske Radziwiłł slot i Nieborów inden for rammerne af The European Science Foundations Exploratory Workshops, og han har fra starten deltaget i de årlige møder *European Coin Finds Network*.

I de senere år har Bursches betydning nok især ligget i hans evne til at knytte dygtige yngre forskere til sig og udnytte sine mange forbindelser i ind- og udland til at skabe store, nationale såvel som internationale, projekter. På Warszawa Universitet har projektet *Migration Period between Odra and Vistula* (MPOV 2012-2017) spillet en betydningsfuld rolle, og selvom det er rettet mod en generel arkæologisk udforskning af Folkevandringstiden i Polen (svarende til Germansk Jernalder i Danmark), så har det også kastet en række numismatiske arbejder af sig. Samtidig startede projektet *Finds of Roman Coins in Poland*.

Siden fik Bursche i samarbejde med David Wigg-Wolf fra Römisch Germanische Kommission des

Foto fra Imagmas hjemmeside (beskåret af TJH)

Deutschen Archäologischen Instituts, Frankfurt, en stor bevilling fra den polsk-tyske Beethoven forskningspulje til projektet *IMAGMA: Images Maiestatis. Barbarian Coins, Elite Identities and the Birth of Europe*, som kortlægger og studerer imitationer af romerske mønter og medaljoner fremstillet og anvendt uden for Imperiet.

Bursche er, ligesom Cecilie von Heijne fra Ekonomiska Museet i Stockholm, medlem af bestyrelsen for CIN. Det skyldes hans initiativ, energi og store netværk, at den næste store numismatiske kongres, *XVI International Numismatic Congress*, skal afholdes i Warszawa. Det skulle have været i september 2021, men på grund af corona-krisen er kongressen udskudt til september 2022.

Festskriftet *Aleksanderia. Studies on Items, Ideas and History* med bidrag fra 62 forfattere fra tre kontinenter blev 12. februar præsenteret og overrakt ved en virtuel reception med over 70 deltagere.

Helle W Horsnæs

Litteratur, i udvalg

Bursche, A.: *Later Roman-Barbarian Contacts in Central Europe*. Numismatic Evidence, Studien zu Fundmünzen der Antike 11, 1996.

Bursche, A.: *Złote medaliony rzymskie w Barbaricum Symbolika prestiżu i władzy społeczeństw barbarzyńskich u schyłku starożytności*, ŚWIATO-WIT Supplement Series A: ANTIQUITY, vol. II, Warszawa Uniwersytet 1998 (Bogen er vanskelig at skaffe, men kan i dag findes i pdf-version på internettet. Konklusioner fra bogen er præsenteret på engelsk i artiklen Bursche, A.: Roman

Gold Medallions as Power Symbols of the Germanic Élite, i: Magnus B. (ed.): *Roman Gold and the Development of the Early Germanic Kingdoms*, Stockholm 2001, 83-102).

Bursche, A., Ciolek, R., Wolters, R. (eds.): *Roman Coins Outside the Empire – Ways and Phases, Context and Functions*, Proceedings of the ESF/SCH Exploratory Workshops, Moneta 82, Wetteren 2008.

Bursche, A.: *Die Münzen*, Illerup Ådal 14, Jysk Arkæologisk Selskab 2011.

Bursche, A., Hines, J., Zapolska, A. (eds.): *The Migration Period between the Oder and the Vistula* (2 vols), Brill 2020

Links

IMAGMA <https://www.imagma.eu/>

INC <https://inc2022.pl/>

MPOV <http://www.mpov.uw.edu.pl/en/project>

NUMISMATISK LITTERATUR

Gitte Tarnow Ingvardson

Vikingskattenes mennesker – Bornholmske sølvskatte som aktører i det økonomiske, sociale, kulturelle og symbolske felt fra ca. 850 – ca. 1150.

Ph.d. avhandling, Københavns Universitet, 2020.

Gitte Tarnow Ingvardson har under sex år delat sin tid mellan en anställning som Ph.d. forskare vid Københavns universitet och som antikvarie på Historiska museet i Lund med särskilt ansvar för museets myntkabinett. Avhandlingsarbetet har bedrivits som ett samarbetsprojekt mellan Københavns universitet och Bornholms museum med lektor Henriette Lyngstrøm vid Saxo-institutet, Københavns Universitet som huvudhandledare. På grund av Corona-pandemin genomfördes disputationen digitalt på Zoom den 4 juni 2020 (se *NNUM* 2020, s. 120-122). Opponenten var lektor Lasse C. A. Sonne, Saxo-institutet, Københavns Universitet (ordförande för opponenterna), forskningsledare Jens Ulriksen, Museum Sydøstdanmark, samt denna texts författare Cecilia von Heijne.

Avhandlingen *Vikingskattenes mennesker – Bornholmske sølvskatte som aktører i det økonomiske, sociale, kulturelle og symbolske felt fra ca. 850 – ca. 1150* består av fyra inledande kapitel som redogör för bland annat arbetets teoretiska och metodiska utgångspunkter, materialet och dess avgränsningar, samt källkritik. Därefter följer tre analyskapitel i vilka fyndens produktionsdata, cirkulationsdata samt deponeringsdata undersöks. Avslutningsvis sätts analyskapitlets resultat i ett vidare sammanhang genom att de relateras till politiska, religiösa och ekonomiska aspekter. Sammantaget består avhandlingen av en textdel (330 sidor) samt en katalog (327 sidor). Ingvardsons arbete har tre huvudsakliga problemformuleringar (kapitel 1.1.):

- Avspeglar skatterna de människor som ackumulerat, hanterat och deponerat dem, och är det möjligt att identifiera de strategier som använts för att ackumulera dem?
- Reflekteras skatternas betydelse i den arkeologiska kontexten?
- Skatterna som aktörer i vikingatidens samhälle

Materialet som ligger till grund för avhandlingen är depåfynd från Bornholm som innehåller vikingatida mynt. Inte alla depåfynd omfattas utan fokus ligger på väl undersökta fynd. Urvalet

baseras på att minst 200 kvadratmeter av skattfyndplatserna har grävts ut och undersökts arkeologiskt. Inalles utgörs det huvudsakliga källmaterialet därför av 34 skattfynd, men sammantaget har över 15 000 föremål från 50 depåfynd studerats. Materialurvalet hänger samman med Ingvarrdsonens holistiska perspektiv. En grundläggande premis för hennes arbete är att alla delarna av depåfynden är lika viktiga för tolkningarna. Det vill säga hon utgår från såväl arkeologisk som numismatisk information för att skapa en djupare förståelse för depåfyndens tillkomsthistoria, betydelse, orsakerna till deras deponering och för att belysa de aktörer som varit involverade i deponeringen.

Ingvarrdsonens avhandlingsmaterial är intressant att jämföra med den sammanställning av vikingatida myntfynd från Bornholm som publicerades av Georg Galster i *Nordisk Numismatisk Årsskrift 1977–78* (publicerad 1980). Av de 31 depåfynd som redovisades av honom, har deponeringsplatserna kunnat identifieras i 23 fall. Detta har skett genom att rester silverföremål och mynt påträffats vid metalldetektering och arkeologiska undersökningar som genomförts på ön under de senaste decennierna. Det vikingatida depåfyndsmaterialet från Bornholm erbjuder därmed goda forskningsmöjligheter och en framträdande styrka i avhandlingen är att de enskilda depåfynden så detaljerat kunnat studeras. Intressant jämförelsematerial finns främst på Gotland där liknande undersökningar av skattfynd har genomförts sedan under 1980-talet. På båda öarna har ett flertal skattfyndplatser undersökts arkeologiskt, samt intakta depåfynd har kunnat tas in som preparat till laboratorier och där noggrant analyserats.

Att avgränsa analysmaterial är alltid nödvändigt och detta innebär i avhandlingen att fynd av ensamfunna mynt och hopade fynd, samt depåfynd från samma period som innehåller silver men inga mynt utgår ur studien. Ingvarrdson är tydlig i sin definition av vilket material som omfattas av avhandlingen. Det hade varit intressant med en reflektion kring det material som valts bort och hur detta eventuellt kan påverka avhandlingens resultat, men avgränsningen i sig är logisk och väl underbyggd.

Avhandlingen innehåller ett rikt material av kartor, grafer och bilder. Exempelvis är diagrammen över fyndens ackumuleringshorisonter informativa och är utformade efter en metod som författaren tagit fram (fig. 1). Diagrammen

syftar till att åskådliggöra myntens kronologiska sammansättning och för att undersöka depåfyndens biografier (s. 63). Ackumuleringshorisont definieras som den period under vilken depåfyndet samlats. Ett och samma depåfynd kan ha flera ackumuleringsfaser då mynt och föremål har tillförts i omgångar. Författaren använder sig också av begreppet deponeringshorisont vilket avser den tidsrymd då depåfyndet troligen har deponerats. Diagrammen som redogör för fyndens ackumuleringshorisonter kan se skenbart enkla och tydliga ut, men varje materialmässigt bevandrad person vet att respektive stapel bygger på forskning och tolkningar vars exakthet varierar. Detta är Ingvarrdson väl medveten om och hon har därför vinnlagt sig om att underbygga sina resonemang. I appendix 2 redovisar hon dateringarna av de mynttyper som hon utgår ifrån och som är grundläggande för hennes analyser av fyndens ackumuleringshorisonter.

Analysmaterialets komplexitet framgår av dess presentation. Information och tolkningar av fynden redovisas på flera olika ställen i text, appendix och katalogdelar och kan för ett och samma fynd kan vara fördelat på upp till cirka trettio ställen i avhandlingen. Det holistiska perspektiv som eftersträvas hade vunnit på någon form av sammanfattning för respektive fynd där samtliga parametrar vävdes samman. Informationen finns, men framstår som något av ett fyrverkeri i sin mängd och utspriddhet.

Ingvarrdson söker en multikausal tolkningsram med grund i Pierre Bourdieus kapitalbegrepp

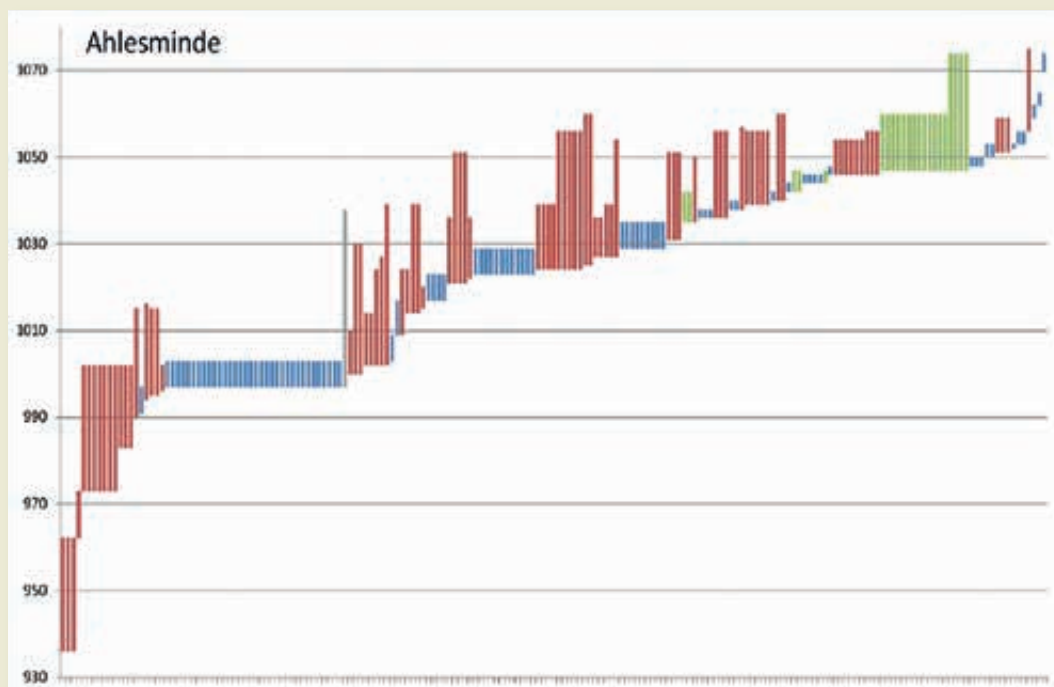

Fig. 1. Exempel på diagram över ackumuleringshorisont

Ett diagram representerar ett depåfynd, i detta exempel från Ahlesminde. Varje mynt är representerat med en stapel som sträcker sig över myntets präglingsperiod, med de äldsta mynten längst till vänster och de yngsta till höger.

Röd står för tyska mynt, blå för engelska och grön för skandinaviska. Mynt som har dateringsramar inom 40 år inkluderats.

Diagrammet visar den kronologiska uppbyggnaden av fynden. En avsikt med diagrammen är visa om mynten i depåfynden har tillförts i flera olika omgångar. De kan också hjälpa till att avgränsa depåfynden från andra mynt som sannolikt inte tillhör depåerna.

(kap. 2.2.). Hon vänder sig mot alltför snäva och singulära tolkningsramar som hon menar ofta kännetecknar forskningen kring de vikingatida depåfynden där betoningen exempelvis ligger på antingen rituella eller ekonomiska aspekter. Varje depåfynd har en unik historia/biografi. Genom att använda Bourdieus tankar kring ekonomiskt, kulturellt, socialt och symboliskt kapital kan skatternas individualitet och egna karaktäristika analyseras och ges multikausala tolkningar.

Ett stort företräde i avhandlingen är att det genom materialet finns en ovanligt god grund för djuplodande analyser av de enskilda fynden med modern information om fyndsammanhang och depåfyndens sammansättning. De arkeologiska undersökningarna ger oss vid flera tillfällen en förståelse för den typ av plats som deponeringen skett och en aning om de aktörer som ligger bak-

om dem. Den multikausala tolkningsramen passar väl med detta mer individuella depåfyndsperspektiv. I sin konklusion står Ingvardson fast att "at skattene ikke skal betragtes som et samlet fænomen, men derimod som individuelle livshistorier, der kan relateres til mange forskellige faser og facetter af vikingernes liv og samfund" (s. 223).

Även om fokus ligger på det individuella gör Ingvardson även jämförelse mellan depåfynden och de strukturer som framträder kring dem. Ur ett holistiskt perspektiv, och för en bredare förståelse av depåfynden och de människor som ligger bakom dem, är detta också nödvändigt. Som en fortsättning på det multikausala forskningsperspektivet skulle det i framtiden vara intressant att ta ytterligare ett större steg utanför de bornholmska depåfynden för att sätta dem i ett vidare sammanhang. Ett exempel är Ingvardsons fas 3,

990-1000/1005, som är spännande i Östersjöregionen. Bornholm är inget undantag och perioden är på många sätt omvälvande. Till Bornholm tycks en stor mängd engelska mynt ha kommit under en koncentrerad period vilket Ingvarsson tolkar mot bakgrund av de gälder som togs i England. Parallellt till fynden Tyskegård (t.p.q. 997) och St. Frigård II (t.p.q. 996) med en mycket hög andel engelska mynt finns i depåfynd från Skåne vid samma tid (Igelösa, t.p.q. 1003).

Det finns även likheter kring de skandinaviska mynten mellan landskapen. Fyndet från Brandsgård (t.p.q. 1001) som innehåller skandinaviska halvbrakteater av typen KG 9 har jämförelsematerial i Skåne (Baldringe t.p.q. 983 och Södra Sandby t.p.q. 985). Ett generellt sett ökat antal fynd vid perioden kring år 1000 är ytterligare en motsvarighet. Dessa likheter väcker frågor, exempelvis kring hur tågen mot England var organiserade och hur bornholmarnas roll såg ut i dessa? Hur såg de politiska och ekonomiska relationerna mellan Bornholm och andra östersjöregioner ut omkring år 1000 och hur påverkade de hanteringen av silver? Varför och på vilka sätt tycks relationerna ha förändrats efter cirka år 1000? Ingvarssons perspektiv på skattfynden

som aktörer är i sammanhanget högst relevant, det vill säga hur skatterna och silvret påverkade människors liv, i nätverksskapande och allianser.

Sammantaget har avhandlingen stora förtjänster och det är ypperligt att det rika bornholmska materialet nu är grundligt publicerat och tillgängliggjort. En utmaning för framtiden är de konstaterade cirka fyrtio till femtio depåfyndplatser på Bornholm som det ännu inte har varit möjligt att undersöka arkeologiskt. Dessa erbjuder potentiellt stora forskningsmöjligheter, men utgör också en kritisk situation, inte minst ur ett antikvariskt perspektiv. Ett annat sätt att uttrycka det är Ingvarssons ord "De bornholmske vikingetidspladser er i verdensklasse, og der burde på nationalt plan være interesse i at dokumentere og bevare dette unikke stykke Danmarkshistorie" (s. 223).

Cecilia von Heijne

Avhandlingen kan fritt laddas ner och läsas här: [https://saxo.ku.dk/forskning/publikationer/publikationer/?pure=da%2Fpublications%2Fvikingeskattenes-mennesker\(23e2be74-d8fa-479d-8cf4-819314f87bd8\).html](https://saxo.ku.dk/forskning/publikationer/publikationer/?pure=da%2Fpublications%2Fvikingeskattenes-mennesker(23e2be74-d8fa-479d-8cf4-819314f87bd8).html)

Pilegaard Mønter & Bøger

ETABLERET 1963

Algade 65 • DK-9000 Aalborg • tlf. +45 98 139 000 • pi@stofanet.dk
Mønter: www.pilegaard-coins.dk • Bøger: www.antikvar.dk/pilegaard

FORENINGER & KABINETTER | NNU

Nordisk Numismatisk Union

Grundlagt 1935

Formand 2017-2020:

Eiríkur Lindal

Medlemmer:

Dansk Numismatisk Forening

Grundlagt 1885

Formand: Preben Nielsen

Hjemmeside: numismatik.dk

E-mail: formand@numismatik.dk

Føroya Myntsavnarafelag

Grundlagt 1989

Formand: Jóhannes Andreasen

Hjemmeside: myntsavnarafelag.qsite.dk

E-mail: ja@kallnet.fo

Myntsafnarafélag Íslands

Grundlagt 1969

Formand: Eiríkur Lindal

Hjemmeside: mynt.is

E-mail: eirikur@lindalsal.is

Norsk Numismatisk Forening

Grundlagt 1927

Formand: Guttorm Egge

Hjemmeside: norsksnum.org <https://www.facebook.com/Norsksnumismatiskforening/>

E-mail: sverdy@online.no

Numismatiska Föreningen i Åbo

Grundad 1937

Ordförande: Tom C. Bergroth

E-post: tom.bergroth@royalcourt.se

Skånes Numismatiska Förening

Grundad 1931

Ordförande: Kristian Riesbeck

Hemsida: sknf.se

E-post: foreningen@sknf.se

Suomen Numismaattinen Yhdistys/

Numismatiska Föreningen i Finland

Grundad 1914

Ordförande: Aki Tsupari

Hemsida: snumis.fi

E-post: aki.tsupari@snumis.fi

Svenska Numismatiska Föreningen

Grundad 1873

Ordförande: Jan-Olof Björk

Hemsida: numismatik.se

E-post: info@numismatik.se

Den kongelige Mønt- og Medaillesamling, Nationalmuseet

Frederiksholms Kanal 12, 1220 København K, Danmark

Michael Andersen

Hjemmeside: natmus.dk

E-mail: michael.andersen@natmus.dk

Kungl. Myntkabinettet

Narvavägen 13-17, Box 5428, 114 84 Stockholm, Sverige

Cecilia von Heijne

Hemsida: myntkabinettet.se

E-mail: Cecilia.vonHeijne@shm.se

Historiska museet vid Lunds Universitet

Krafts torg 1, 223 50 Lund, Sverige

Gitte Tarnow Ingvardson

Hemsida: luhm.lu.se

E-post: gitte.ingvardson@luhm.lu.se

Myntkabinettet, Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo

Frederiksgate 2, Oslo

Postadresse: Postboks 6762. St. Olavsplass, 0130 Oslo

Håkon Roland

Hjemmeside: khm.uio.no

epost: hakon.roland@khm.uio.no

Myntsafn Seðlabanka og Þjóðminjasafns

Einholt 4, 105 Reykjavík, Island

Sigurður H. Palmason

Hjemmeside: sedlabanki.is

E-mail: shp@cb.is

Nationalmuseets Myntkabinett

Mannerheimintie 34, P.O. Box 913

00101 Helsinki, Finland

Frida Ehrnsten

Hemsida: kansallismuseo.fi/sv/samlingar/

E-post: frida.ehrnsten@kansallismuseo.fi

Numismatiska Forskningsgruppen, Stockholms universitet

106 91 Stockholm, Sverige

Professor Jens Christian Moesgaard

Hemsida: archaeology.su.se/

numismatiska-forskningsgruppen

E-post: jens.christian.moesgaard@ark.su.se

Uppsala universitets myntkabinett

Besöksadress: Universitetshuset, Biskopsgatan 3

Postadress: Gustavianum, Uppsala universitets museum,

Akademigatan 3, 753 10 Uppsala, Sverige.

Ragnar Hedlund

Hemsida: coincabinet.uu.se

E-post: myntkabinettet@gustavianum.uu.se

Danmark,
500 kr 1907.
Hammerslag: 190.000 kr.

Grækenland,
Satraperne i Karien, Hidreios, 351 - 344 f. Kr.
Tetradrakme
Hammerslag: 90.000 kr.

Danmark,
5 dukat 1704.
Hammerslag: 460.000 kr.

Danmark,
Slavehandelens ophævelse, 1792.
Hammerslag: 270.000 kr.

Danmark,
4 dukat 1659.
Hammerslag: 650.000 kr.

Rusland,
Nicholas II, 1894 - 1917, 37 1/2
Roubles - 100 Francs 1902.
Hammerslag: 900.000 kr.

Sælg mønter på auktion

BRUUN RASMUSSEN
KUNSTAUKTIONER

Baltikavej 10
2150 Nordhavn
Tel +45 8818 1111

Søren Frichs Vej 34 D
8230 Åbyhøj
Tel +45 8818 1100